

تحقیق هفته

شماره: 463

(از 11 الی 17 دلو 1403 هـ ش)

نگاهی به سفر وزیر امور خارجه ایران به کابل

این نشریه هفته‌وار، تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، اقتصادی، امنیتی و اجتماعی افغانستان و منطقه است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقی تهیه و نشر می‌گردد.

آنچه درین شماره می خوانید:

- نگاهى به سفر وزیر امورخارجه ایران به کابل 3
- ورود مجدد ترامپ به کاخ سفید و امکان تشدید تحریمها علیه ایران 3
- تلاش برای پر کردن خلای امریکا 4
- شریک اقتصادی کلان 4
- دیپلماسی آب امارت اسلامی افغانستان 5
- چشم انداز آینده روابط دو کشور 5
- نتیجه گیری 6
- پیشنهادات 7
- منابع 7

نگاهی به سفر وزیر امور خارجه ایران به کابل

مقدمه

ایران از جمله کشورهای بود که از ابتدای کار در کنار امارت اسلامی ایستاده و روابط خود را همچنان در سطح عملی با کابل حفظ کرد. علاوه بر ماندن سفیر ایران در کابل سایر مراکز دیپلماتیک ایران نیز در شهرهای افغانستان فعال نگهداشته شد. ایران پس از مدتی سفارت افغانستان را در تهران تحت نظر امارت اسلام قرار داده و مدتی بعد چند دیپلمات را از سوی امارت اسلامی به عنوان نماینده های جدید وزارت خارجه افغانستان پذیرفت. در خلال بیشتر از سه سال گذشته، سفرهای متعددی توسط مقامات عالی رتبه امارت اسلامی به ایران صورت گرفت که نمونه کلان آن سفر ملا عبدالغنی برادر معاون اقتصادی ریاست الوزراء در ماه عقرب سال ۱۴۰۲ بود. از طرف ایران نیز سفرهای در حد مقامات نه چندان عالی رتبه به افغانستان صورت گرفت تا اینکه هفته پیش کابل شاهد سفر عالی رتبه ترین مقام ایرانی در وزارت خارجه آن کشور بود. در این زمینه پرسشی که مطرح می شود این که سفر سید عباس عراقچی به کابل چه دلایلی داشت و اهداف تهران از این اقدام در شرایط کنونی چیست؟ به نظر می رسد که شرایط حساس فعلی^۱ به ویژه با بازگشت مجدد ترامپ به کاخ سفید، از عوامل اصلی این سفر بوده است. علاوه بر این، رایزنی درباره مسائلی مانند منابع آبی و جایگاه افغانستان به عنوان یکی از بزرگ ترین شرکای تجاری ایران نیز از دیگر دلایل حضور وزیر خارجه ایران در کابل محسوب می شود.

ورود مجدد ترامپ به کاخ سفید و امکان تشدید تحریم ها علیه ایران

موضوع اساسی که می تواند به عنوان یکی از دلایل آمدن وزیر خارجه ایران به کابل باشد، به قدرت رسیدن دوباره دونالد ترامپ به عنوان رئیس جمهور در ایالات متحده امریکا است. چنانچه در گذشته هم ملاحظه شد و آنچه که ترامپ برای چند سال آینده هم وعده داده است، یکی از سیاست های اصلی خارجی وی، تضعیف بیشتر ایران است. موردی که این بار ایران را بیشتر به هراس انداخته و دست پای این کشور را در مقابل امریکا و اسرائیل بسته است، نابود شدن متحدین ایران در خاورمیانه مانند تضعیف حزب الله و از میان رفتن حکومت بشار اسد و همچنین تضعیف جایگاه ایران در این منطقه است که به انزوای آن کشور بیشتر از پیش در معادلات منطقه ای انجامیده است. مضاف بر این موارد آمدن دونالد ترامپ دوباره به کاخ سفید و وعده اعمال تحریم های بیشتر علیه ایران^۲ تهران را واداشته است تا دیپلماتی شریک گرای (مانند امضاء سند راهبردی با روسیه که جدیداً امضاء شده)^۳ را بیشتر در دستور کار خود قرار دهد. البته که روابط تهران با کشورهای چون روسیه و چین از قبل در سطح بالایی قرار داشت اما ایران در تلاش است تا با یارگیری در سطوح دیگر نیز بتواند بیشتر در مقابل تحریم های امریکا دوام بیاورد. در این میان یکی از کشورهای که می تواند برای ایران در دور زدن تحریم ها کمک کند افغانستان است. هرچند که روابط رو به رشد افغانستان و ایران در سه سال گذشته به به شکل مطلوب پیش می رود اما تهران با فرستادن وزیر خارجه

خود به کابل در تلاش است تا سطح روابط را با کابل به حد استراتژیک ارتقا دهد. تهران خواسته با فرستادن وزیر خارجه به کابل وضعیت افغانستان را برای استفاده بیشتر در صورت وخامت اوضاع داخلی ناشی از تحریم‌های بیشتر با امریکا به بررسی گرفته و میزان اتکاء به افغانستان را از نزدیک مورد سنجش قرار دهد.

تلاش برای پر کردن خالی امریکا

مورد دیگری که پای وزیر خارجه ایران را به کابل کشانده فرصت استثنایی هست که برای ایران پیش آمده است. هرچند که قبلاً تصور می‌شد ترامپ در مورد افغانستان سیاست حکومت قبلی آن کشور را تداوم بخشد حتی فراتر از آن انتظار می‌رفت که ترامپ تلاش برای نزدیکی بیشتر با امارت اسلامی کند ولی برعکس چنانچه ملاحظه می‌شود ترامپ با انتقاد از فرستادن میلیاردها دالر کمک‌های جهانی امریکا که افغانستان را شامل می‌شود و همچنین تعلیق کمک‌های جهانی امریکا که افغانستان را نیز شامل می‌شود، بحث فاصله گرفتن افغانستان و ایالات متحده را بیشتر متصور می‌سازد. شاید چنین وضعیتی برای افغانستان ناگوار تمام شود اما برای کشورهای چون ایران به عنوان دشمن درجه یک منطقه‌ای امریکا می‌تواند بسیار مفید واقع شود. به بیان دیگر به هر میزانی که افغانستان و ایالات متحده امریکا از هم فاصله بگیرند به همان میزان برای ایران یک فرصت است تا خود را به کابل بیشتر نزدیک سازد. هرچند که ایران نمی‌تواند به هیچ صورت جای امریکا برای افغانستان را پر کند اما برای ایرانی‌ها چنین وضعیتی یک فرصت مغتنم به وجود آورده تا تلاش کنند با افغانستان خود را بیشتر نزدیک بسازند. در واقع خلا موجود یعنی وجود فاصله میان افغانستان و امریکا به مثابه یک هدیه ژئوپلیتیکی برای ایران قابل تفسیر است. از همین رو تهران با فرستادن وزیر خارجه خود به کابل این پیام را برای دولت‌مردان افغانستان فرستاده که ایران می‌تواند به عنوان شریک و همکار اقتصادی افغانستان بیشتر از پیش باقی بماند.

شریک اقتصادی کلان

با حضور امریکا در افغانستان در گذشته نگاه ایران به افغانستان بیشتر امنیتی بود زیرا حضور امریکا در ضلع شرقی ایران به عنوان دشمن درجه یک آن کشور افغانستان را بیشتر برای ایران امنیتی ساخته بود. این نگاه امنیت محور طبیعتاً بالای نوع نگاه ایران با افغانستان تاثیر گذاشته بود. هرچند که در آن زمان نیز روابط اقتصادی ایران و افغانستان رو به بهبود بود اما ایرانی‌ها شدیداً از ناحیه افغانستان به عنوان پایگاه امریکایی‌ها احساس خطر می‌کردند. با رویکار آمدن دوباره امارت اسلامی و خروج امریکا از افغانستان نگاه ایران به افغانستان بیشتر اقتصاد محور شد. به موازات افزایش دادوستد اقتصادی ایران و افغانستان⁴ دو فرصت بسیار خوبی برای ایران فراهم شد؛ فرصت اول باز شدن دست ایران در تعامل اقتصادی با افغانستان فارغ از تاثیرپذیری از یک عامل خارجی دیگر و قرار گرفتن ایران به عنوان راه دسترسی افغانستان به بنادر آب‌های آزاد و از راه زمینی به ترکیه و اروپا. در همین راستا دو کشور تلاش‌های زیادی انجام دادند تا سطح تعاملات اقتصادی میان آنها افزایش پیدا کند تا جایی که افق تجاری ۱۰ میلیارد دلاری به عنوان چشم انداز

آینده روابط دو کشور ترسیم گردید. همچنین استفاده افغانستان از بنادر ایران و مسیر ایرانی برای اتصال به ترکیه و حتی اروپا بیشتر مورد توجه قرار گرفت. از همین رو ایرانی‌ها برای تقویت هرچه بیشتر روابط سیاسی که می‌تواند تقویت روابط اقتصادی را به دنبال داشته باشد وزیر خارجه خود را به کابل فرستاد. در حقیقت آمدن وزیر خارجه ایران به کابل گام بزرگی در راستای افزایش روابط دو کشور و تاثیر مثبت آن بر روابط اقتصادی است که در شرایط کنونی ایران بیشتر به آن نیازمند می‌باشد.

دیپلماسی آب امارت اسلامی افغانستان

در کنار عوامل دیگر موضوع آب را نمی‌توان به عنوان محرک سفر وزیر خارجه ایران به کابل از نظر دور داشت، زیرا امارت اسلامی با راه‌اندازی مدیریت آب‌های جاری فرامرزی افغانستان تحرکی در کشورهای همسایه مبنی بر گشودن باب مذاکره با افغانستان به وجود آورده است. این موضوع به خصوص در مورد همسایه شرقی افغانستان یعنی ایران بیشتر دیده می‌شود. در سه سال گذشته ایرانی‌ها بارها از سیاست‌های آبی افغانستان انتقاد کرده و نوع مدیریت آبی امارت اسلامی را برای خود چالش‌زا تعریف کرده اند. هرچند که امارت اسلامی قائل به حق آبه کشورهای همسایه از آب‌های جاری افغانستان بوده و همواره تاکید کرده است که نوع مدیریت آبی امارت اسلامی در محدوده استفاده مجاز افغانستان از منابع آبی فرامرزی خود است اما این موضوع باعث نگرانی ایرانی‌ها شده و امکان امنیتی شدن روابط میان دو کشور را افزایش داده است. از همین رو طرف ایرانی با توجه به اهمیت فزاینده این موضوع و اطمینان از اینکه امارت اسلامی حقا به لازم آن کشور را پرداخت خواهد کرد برای رایزنی بیشتر وزیر خارجه خود را به کابل گسیل داشت. چنانچه پس از بازگشت وزیر خارجه ایران به تهران وی مهم‌ترین موضوع مورد بحث خود را حقا به ایران از آب‌های جاری افغانستان تعریف کرده و خوشبینی خود را در خصوص پرداخت حقا به ایران از طرف افغانستان ابراز داشت.

چشم انداز آینده روابط دو کشور

سفر وزیر خارجه ایران به افغانستان فارغ از هر موضوع و مسئله‌ای نشان دهنده جایگاه افغانستان در سیاست خارجی ایران است. البته اگر شرایط کنونی را به آن اضافه کنیم، این سفر می‌تواند نقطه عطفی در روابط دو کشور باشد. فرصت‌هایی که توسعه روابط ایران با افغانستان برای هر دو طرف به وجود می‌آورد این است که هر دو کشور می‌توانند در سطح اقتصادی به‌عنوان مکمل یک دیگر عمل کنند. افغانستان به تولیدات ارزان قیمت ضرورت دارد و ایران به بازار برای کالاهای تولیدی خود. افغانستان می‌تواند از مسیر ایران برای وصل شدن به بنادر آبی استفاده کند و ایران می‌تواند از طریق افغانستان به آسیای مرکزی و حتی چین وصل شود. افغانستان می‌تواند از تجربه‌های اقتصادی ایران برای توسعه صنایع کوچک استفاده کند و ایران می‌تواند با سهیم شدن در صنعت استخراج معادن افغانستان سرمایه‌گذاری‌های خارجی خود را افزایش

دهد. علاوه بر موارد اقتصادی امارت اسلامی می‌تواند از وضعیت به‌وجود آمده یعنی مورد توجه قرار گرفتن توسط ایران قدرت چانه‌زنی خود را در برابر امریکا افزایش دهد.

با وجودیکه چنین فرصت‌هایی فراوری افغانستان در افزایش تعامل با ایران وجود دارد اما تعامل و روابط بسیار زیاد با ایران می‌تواند برای افغانستان زیان‌بار نیز تمام شود. چنانچه دیده می‌شود توقع ایران از افغانستان در زمینه توسعه تجارت تقریباً یکجانبه است. ایرانی‌ها شدیداً مشتاق هستند که به افغانستان صادرات داشته باشند درحالیکه تمایل کمتری در آنها دیده می‌شود که بازارهای خود را بر روی تولیدات افغانستان باز نگهدارند. می‌توان گفت که توسعه روابط تجاری تقریباً یکجانبه است و در صورت تداوم این وضعیت افغانستان شدیداً به تولیدات ایرانی وابسته خواهد شد که چنین وابستگی می‌تواند برای اقتصاد افغانستان زیان‌بار تمام شود. مورد دیگر افزایش روابط افغانستان با ایران، ممکن است خشم بیشتر امریکا را علیه افغانستان به دنبال داشته باشد. امریکا چه با افغانستان تعامل داشته باشد یا نداشته باشد، اما اوضاع این کشور را شدیداً زیر نظر دارد. افغانستان به عنوان یک کشور ضعیف و ضربه پذیر نباید یک قدرت بزرگی چون امریکا را از ناحیه دوستی زیاد با ایران علیه خود تحریک کند. افغانستان می‌تواند با ایران روابط خوب داشته باشد اما لازم است تعادل را در روابط با آن کشور حفظ کند.

نتیجه‌گیری

پس از رویکار آمدن مجدد امارت اسلامی روابط ایران و افغانستان کما فی السابق برقرار ماند. علاوه بر این در طول سه سال گذشته هر دو طرف تلاش کردند جهت ارتقای روابط حسنه، از ظرفیت‌های متقابل یکدیگر در راستای افزایش تعاملات اقتصادی بهره‌ور شوند. در این اواخر ایران با فرستادن وزیر خارجه به کابل تلاش کرده است تا سطح روابط خود با کابل را بیشتر سازد. سفر وزیر خارجه ایران به کابل در مقطع تاریخی کنونی که شرایط جهانی و منطقه‌ای با آمدن دونالد ترامپ به رأس قدرت در ایالات متحده امریکا در آستانه تغییراتی می‌باشد با هدف و انگیزه‌های خاصی انجام شده است که مهم‌ترین آن افزایش تعامل با افغانستان در صورت تشدید تحریم‌ها و افزایش فشار می‌باشد. علاوه بر این سفر وزیر خارجه ایران به کابل می‌تواند شامل موضوعاتی دیگری چون آب و قرار گرفتن افغانستان به عنوان یکی از بزرگ‌ترین شرکای تجاری ایران باشد. به این صورت از سفر وزیر خارجه ایران به کابل می‌توان دو نتیجه گرفت. اول اینکه این سفر نشان می‌دهد که افغانستان تحت اداره امارت اسلامی برای ایران خیلی مهم است و آن کشور تلاش می‌کند که تا خود را با امارت اسلامی نزدیک کند. افغانستان می‌تواند به‌لحاظ سیاسی و اقتصادی در این مقطع تاریخی برای ایران یک همکار خوب معرفی شود؛ ایران پس از سال‌ها سرمایه‌گذاری‌های هنگفتی که در خاور میانه انجام داد در آن منطقه شکست استراتژیک خورده و ناگزیر شده تا به افغانستان توجه بیشتری کند. به عبارت دیگر می‌توان گفت که افغانستان در سیاست خارجی ایران جایگاه رفیعی حاصل کرده به‌خصوص اینکه اگر سیاست‌های ترامپ باعث افزایش بیشتر فاصله میان افغانستان و امریکا شود، ایران برای کشاندن افغانستان در مدار شرکا و همکاران منطقه‌ای خود آستین بالا زده است تا جایی وزیر خارجه

آن کشور شخصاً برای نزدیک کردن بیشتر افغانستان به کشور به کابل آمد. حتی وزیر خارجه ایران برای نشان دادن درجه بالای دوستی و عمق روابط تهران با کابل در سطح شهر کابل به صورت عادی گردش کرده و در یکی از رستورانها در این شهر عصریه صرف کرد. البته این اقدام وزیر خارجه ایران می‌تواند تبلیغ بسیار خوب و برجسته‌ای از نشان دادن اوضاع و امنیت در افغانستان تحت اداره امارت اسلامی نیز باشد. نتیجه دوم این است که پیش‌بینی می‌شود ایران تحت تحریم‌های بیشتر امریکا قرار گرفته و به لحاظ سیاسی بیشتر در انزوا قرار گیرد و از لحاظ اقتصادی بیشتر ضعیف شود. از اینرو تهران با فرستادن وزیر خارجه خود به کابل تلاش کرده تا نشان دهد که ایران همچنان دیپلوماسی فعال داشته و چندان که تصور می‌شود منزوی نمی‌باشد. با وجود این همه امارت اسلامی در میزان روابط خود با ایران به خصوص با توجه به ملاحظات که در این زمینه وجود دارد از احتیاط لازم کار گیرد.

پیشنهادات

با توجه به مباحث فوق پیشنهادات ذیل قابل طرح است:

1. با توجه به علاقه ایران به توسعه روابط با افغانستان، امارت اسلامی افغانستان تلاش کند تا از این فرصت برای بهبود وضعیت اقتصادی کشور به شکل مطلوب بهره‌برد.
2. نیاز است امارت اسلامی در سیاست تعامل با کشورهای دیگر به خصوص همسایه‌ها تعادل را حفظ نموده و اجازه ندهد که از افغانستان استفاده ابزاری صورت گیرد.
3. با توجه به ارزش حیاتی آب برای ایران به امارت اسلامی پیشنهاد می‌شود تا با استفاده از دیپلوماسی آب امتیازات بیشتر اقتصادی را از ایران بدست بیاورد.

منابع

1. سفر معاون نخست وزیر طالبان به تهران به دعوت رسمی جمهوری اسلامی. تاریخ نشر 1402/8/13 قابل دسترسی: <https://www.bbc.com/persian/articles/ce9p1gyzx46o>
2. افزایش تحریم‌ها و مقابله با توسعه اقتصادی ایران در دستور کار ترامپ است تاریخ نشر 1403/9/10 قابل دسترسی: <https://atna.atu.ac.ir/fa/news/305769%اقتصادی-ایران-در-دستور-کار-ترامپ-80%8C/E2%80%8C-افزایش-تحریم-است>
3. پزشکیان و پوتین توافق جامع راهبردی ایران و روسیه را در کرملین امضا کردند. تاریخ نشر 1430/10/28 قابل دسترسی: <https://www.bbc.com/persian/articles/crkeejzm55jo>
4. تجارت میان افغانستان و ایران سال پار میلادی ۸۴ درصد افزایش داشت. تاریخ نشر 1403/10/28 قابل دسترسی: <https://tolonews.com/fa/business-192648>

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی یک نهاد مطالعاتی غیردولتی و غیرانتفاعی می باشد که در سال ۱۳۸۸ خورشیدی در شهر کابل بنیان نهاده شده است. این مرکز از طریق پژوهش های دقیق و بی طرفانه خویش به منظور ارزیابی و غنای پالیسی ها در افغانستان و منطقه فعالیت می کند.

ارتباط با ما:

ایمیل: info@csrsaf.org

وب سایت: www.csrsaf.org

WhatsApp: +93780618000

تماس: +۹۳۷۸۰۶۱۸۰۰۰

www.csrsaf.org

info@csrsaf.org